

Evropská unie bez ústavy, ale s perspektivou

29.září 2005 Luděk Sefzig

Málokteré jednání Evropské rady bylo veřejností sledováno tak bedlivě, jako to uplynulé červnové v Bruselu. Tato pozornost se ale nesoustředila ani tak na problémy hospodářského rozvoje nebo rozšíření Unie, které měly být podle původního plánu zařazeny na pořad jednání Evropské rady.

Všeobecná pozornost směřovala k bodu mimořádně zařazenému na jednání summitu, totiž k otázce evropské ústavní smlouvy, která se po plebiscitech ve dvou zakládajících zemích Unie nachází ve stádiu klinické smrti.

Příčiny nezvykle rychlého zařazení nového bodu na agendu jednání Evropské rady byly jasné. Občané Nizozemska a Francie odmítli v referendech euroústavu, čímž potvrdili platnost obav, které jsou již delší dobu vyslovovány i na naší politické scéně. Stále více je patrné, že ambicím stát se evropským Hamiltonem, Adamsem, Jeffersonem či přímo Washingtonem, stojí v cestě přesvědčení občanů členských států EU.

Demokratická odpovědnost v praxi

Jsem čtyři roky senátorem a členem senátního evropského výboru a po celou tuto dobu upozorňuji na existující demokratický deficit evropských institucí. Obě tato referenda, a lze předpokládat, že i hlasování v jiných zemích osud Smlouvy o Ústavě pro Evropu zpečetují. Tento skutečný test demokratické odpovědnosti musí přesvědčit i ty nejopatrnější plánovače budoucnosti Evropské unie o nutnosti vycházet spíše z dlouholeté a zažité praxe, než-li, dovoluji mi použít slova otce moderního konzervatismu Edmunda Burka, „z obliby povšechných generalizací, šablonovitých legislativních systémů, pedantské symetrie, zalíbení v novátorství a originalitě koncepcí, a pohrdání průkaznými fakty“. Není tedy již smysluplné hovořit o přijetí evropské ústavy, ale spíše je třeba se vrátit k původní myšlence o přiblížení evropské integrace přirozenému vývoji v členských zemích. Často slyšíme názor, že je třeba v ratifikačním procesu pokračovat s odůvodněním, že Vídeňská úmluva o smluvním právu nás k tomu zavazuje, nebo s odvoláním na deklaraci č.30 připojenou k ústavní smlouvě, která hovoří o dvouleté lhůtě ratifikačního procesu. Tento postoj vycházející ze známého rčení, že přání se stává otcem myšlenky, je ale mylný. Pokud dva státy zcela jasně odmítly návrh evropské ústavy, není důvod v ratifikaci pokračovat, protože text nikdy nemůže vstoupit v platnost.

Cynické přesvědčení o tom, že občané Francie a Nizozemska se tak nějak zmýlili a za rok se může situace vyvíjet jinak, není ničím jiným než pohrdáním demokracií. Pokud je evropské integraci vyčítán demokratický deficit, nic nemůže více stvrdit pravdivost tohoto tvrzení než rozhodnutí v ratifikaci evropské ústavy pokračovat. Evropské politické elity by tím vyslaly signál, že názor občanů je vůbec nezajímá. V takovém případě to ovšem budou právě skalní federalisté, kdo svým jednáním Evropské unii zasadí těžkou ránu a nenávratně poškodí důvěryhodnost evropské integrace. Ten, kdo má opravdový zájem o rozumný vývoj evropské spolupráce, nemůže výsledky lidových hlasování ignorovat. Ten, kdo je skutečně proevropský, musel snad již pochopit, že politická integrace bez opravdové vůle občanů je slepou uličkou.

Evropa bez iluzí

Naposledy budu citovat Edmunda Burka: „Skutečná ústava každého národa tkví v dějinách, v jeho institucích a nikoliv v listu popsaného papíru“. Už de Maistre nacházel obdivuhodný soulad mezi 200

let trvající skutečností a podobou psané americké ústavy, včetně ústavních tradic a zažitých zvyků. Tedy přesně toho, co Evropě jako celku chybí.

Namísto pyšného uvažování o evropanství a evropské státnosti je tak dnes třeba vrátit se k úkolům, jejichž plnění bylo v důsledku ratifikace ústavní smlouvy odloženo či dokonce zmařeno. Cena evropské ústavy byla postavena příliš vysoko. Tak vysoko, že je dnes ohroženo to pozitivní, co evropská integrace přináší. Často uváděným důvodem nešťastné reformy Paktu stability - a následně i důvodem pro odložení směrnice o službách - byla snaha nepopudit občany Francie proti evropské ústavě. Tohoto cíle se přitom stejně nepodařilo dosáhnout.

Podobně je tomu při aktuálních negociacích o finanční perspektivě. O co více se členské státy Evropské unie soustředily na téma evropské ústavy, o to méně energie věnovaly náročným jednáním o podobě budoucích evropských rozpočtů. Má-li však Evropská unie obhájit svou existenci, měla by se tato situace změnit. Vždyť skutečné úspěchy evropské integrace jsou založeny na liberalizaci obchodu, na volném pohybu osob, zboží, služeb a kapitálu, na hospodářské spolupráci. Namísto sprádání nových vizí o politické unii se spíše soustředme na prosazení původních cílů společenství v praxi. Množství úkolů, které nás zde čekají, dokládá, že právě zde je třeba postupovat s větší důsledností a odhodlaností.